

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1921 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

Närvarande: herrar Pettersson i Södertälje, Åkerman, Alexanderson, Rogberg, Edw. Larson*, K. G. Westman, greve Spens, J. T. Larsson, Carl Johansson*, P. A. Hansson, Engberg, Hederstierna, Svedberg, Strid, Rehn* och Thore.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 4 februari 1921 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 144, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1:o) **LAG**

om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas, att 2 kap. 2 § och 14 kap. 6 § strafflagen skola upphöra att gälla samt att 2 kap. 1 och 19 §§, 4 kap. 4 §, 5 kap. 2 och 6 §§, 8 kap. 1, 4, 5, 6, 11 och 27 §§, 9 kap. 1, 4 och 7 §§, 10 kap. 10 §, 14 kap. 1, 28 och 36 §§, 15 kap. 5 och 12 §§, 16 kap. 3 och 16 §§, 19 kap. 1, 7, 11 och 23 §§ samt 21 kap. 8 § strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 9 saml. 1 avd. 28 häft. (Nr 37.) 1

2 KAP.

1 §.

Allmänna straffarter äro:

1. Straffarbete.
2. Fängelse.
3. Böter.

Dessa straffarter anses, i förhållande till varandra, svårare eller lindrigare efter den ordning, vari de här nämnda äro.

19 §.

Vissa i lagen bestämda brott kunna medföra, att den brottslige för tid, som nedan sägs, ådömes den påföljd, att han ej må utöva ämbete, tjänst eller annan allmän befattning samt ej är berättigad avgiva röst vid val av riksdagsman eller präst eller att deltaga i kommunal- eller municipalstämmas eller allmän rådstugas eller kyrkostänmas överläggningar och beslut eller eljest rösta i allmänna ärenden, i vilkas avgörande endast den må deltaga, som är i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad. Är någon till sådan påföljd dömd, have han ock förverkat allmän befattning, som av honom innehaves.

Ej må påföljd enligt denna § ådömas, där ej brottet varder belagt med straffarbete i minst sex månader. Påföljden ådömes för alltid, där den dömd gjord sig skyldig till straffarbete på livstid, men i annat fall intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven.

4 KAP.

4 §.

Med straffarbete på livstid må ej förenas annat frihetsstraff eller böter.

5 KAP.

2 §.

Begår den brott, som fyllt femton, men ej aderton år; då skall straffarbete på livstid till sådant arbete från och med sex till och med tio år

nedsättas; och må jämväl straffarbete på viss tid nedsättas till hälften av den eljest för brottet stadgade minsta strafftid, dock ej under två månader.

Är brottet belagt med påföljd, som i 2 kap. 19 § sägs; pröve domstolen, efter omständigheterna, huruvida sådan påföljd ådömas bör.

6 §.

Prövas någon, som brottslig gärning begått, därvid hava av kroppsel- eller sinnessjukdom, alderdomssvagheter eller annan, utan egen skuld, iråkad förvirring saknat förståndets fulla bruk, ehuru han ej kan för strafflös anses efter 5 §; då må, efter omständigheterna, straffet nedsättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort.

8 KAP.

1 §.

Var som, i uppsåt:

1. att lägga riket under främmande makt, eller från riket söndra en därtill hörande del eller besittning; eller

2. att med våldsamma medel upphäva eller ändra någon av rikets grundlagar; eller

3. att Konungen liv eller frihet beröva eller honom från tronen uttränga; eller

4. att tronföljare eller annan prins, som till tronen arvinge är, livet beröva, eller någon av dem från tronföljden utestänga;

gör uppror, eller annan gärning, den där innefattar uppsåtets fullbordan eller försök därtill; en sådan förrädare dömes till straffarbete på livstid. Var faran ringa; då skall till straffarbete från och med sex till och med tio år dömas.

4 §.

Bär svensk man vapen emot riket, eller mot någon med detta i krig förbunden makt, dömes till straffarbete på livstid.

5 §.

Har svensk man, genom uppmaning, eller eljest uppsåtligt, förmått främmande makt att med krig anfälla riket, eller makt; som med detta i krig förbunden är; dömes till straffarbete på livstid.

6 §.

Svensk man, som

1. till främmande makt förräder krigsfolk eller andra invånare i riket, eller land, stad, fästning, pass eller annan försvarspost, tyghus, magasin, vapen- eller proviantförråd, fartyg, krigskassa eller annat dylikt, som tillhör riket eller makt, som med detta i krig förbunden är, eller något sådant, i förrädlig avsikt, förstörer eller fördärvar; eller

2. förleder rikets eller med detta förbunden makts krigsfolk att till fienden övergå, eller till uppror eller annan trolöshet; eller

3. i förrädlig avsikt hindrar användandet av rikets eller med detta förbunden makts krigsfolk emot fienden;

dömes till straffarbete på livstid.

11 §.

Den, som i krigstid låter sig såsom spejare av fienden brukas, dömes till straffarbete på livstid.

27 §.

Förgriper sig någon, med våld eller annan misshandel, å främmande stats regent, medan han här i riket vistas; dömes till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år. Sker slik förgripelse å främmande makts sändebud här i riket; då må, om för lika våld eller misshandel i allmänhet straffarbete ådömas bort, straffarbetet, där högsta strafftiden är bestämd till tio år, förhöjas till sådant arbete på livstid, och eljest till två år utöver den för varje fall bestämda högsta strafftiden: är brottet i allmänhet med fängelse eller böter belagt; må till straffarbete i högst två år dömas. Sker dråp, som i 14 kap. 3 eller 4 § sägs, å någon av de personer nu nämnda äro; dömes dråparen till straffarbete på livstid.

9 KAP.

1 §.

Förgriper sig någon emot Konungen med våld eller annan misshandel å hans person; dömes till straffarbete på livstid.

4 §.

Varder å någon av de i 2 eller 3 § nämnda personer dråp förövat, såsom i 14 kap. 3 eller 4 § sägs; dömes dråparen till straffarbete på livstid. Sker å någon av dessa personer dråp, som i 5 § av samma kapitel sägs; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år.

7 §.

Förgriper sig någon med våld emot riksstyrelse, som, i de fall grundlagen utsätter, i Konungens ställe regeringen förer, och sker brottet för att störa friheten i sådan styrelses överläggningar eller beslut, eller att dess sammankomster hindra; dömes till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år: varder i det brott dråp å någon av styrelsens medlemmar förövat, såsom i 14 kap. 3 eller 4 § sägs; dömes dråparen till straffarbete på livstid. Innefattar gärningen förräderi; gälle vad därom i 8 kap. 1 § stadgat är.

10 KAP.

10 §.

Dräper upprorsman den, som uppror stilla vill; dömes till straffarbete på livstid.

Varder upprorsman dräpen; ligge ogill.

14 KAP.

1 §.

Den som, i uppsåt att döda, med berått mod berövar någon livet, skall, för mord, dömas till straffarbete på livstid.

28 §.

Har någon, utan kvinnans vilja, sökt döda eller fördriva hennes foster, på sätt i 26 § sägs; dömes, om fostret kommer utan liv eller ofullgånget fram, till straffarbete från och med sex till och med tio år, och, i annat

fall, till sådant arbete från och med sex månader till och med två år. Fick kvinnan av gärningen svår kroppsskada; dömes till straffarbete på livstid eller i tio år: fick hon därav döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

36 §.

Begär någon dråp å skyldeman i rätt uppstigande led eller å sin maka, eller ock å styv- eller svärföräldrar, adoptivföräldrar, fosterföräldrar, förmyndare, husbonde eller annan, under vars lydnad man står; varde den omständighet såsom synnerligen försvärande ansedd.

Gör någon uppsåtligen annan misshandel å skyldeman i rätt uppstigande led; då må straffet ej sättas lägre än två månaders straffarbete: äro omständigheterna försvärande; må straffarbetet förhöjas till sådant arbete på livstid, om högsta strafftiden är i allmänhet bestämd till tio år, och, i annat fall, till två år utöver den i allmänhet bestämda högsta strafftiden. Sker sådan misshandel å annan av de personer, som i första stycket äro nämnda; varde den omständighet såsom synnerligen försvärande ansedd, och må ej till lindrigare straff än fängelse dömas.

15 KAP.

5 §.

Har någon med våld eller annorledes bemäktigat sig annan och honom å öde ort eller annat sådant ställe utsatt, att uppenbar fara var för hans liv; dömes till straffarbete från och med sex till och med tio år. Fick den utsatte därav svår kroppsskada; dömes till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år: ljöt han därav döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

12 §.

Tager man kvinna med våld och, emot hennes vilja, med henne övar otukt, eller tvingar man henne därtill genom hot, som innebär trängande fara; varde dömd till straffarbete från och med sex till och med tio år. Fick kvinnan av den gärning svår kroppsskada; dömes till straffarbete på livstid eller i tio år: ljöt hon därav döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

16 KAP.

3 §.

Blev den tilltalade till straff fälld, och straffet till fullo eller till någon del verkställt; dömes den falske angivaren, om det var dödsstraff, till straffarbete på livstid; om det var straffarbete på livstid, till samma straff eller sådant arbete i tio år; om det var straffarbete på viss tid, till enahanda straff på lika tid eller till och med två år utöver den, som för den tilltalade bestämd blivit, dock ej över tio år; om det var ovärdighet att i rikets tjänst nyttjas, till straffarbete från och med två till och med sex år; om det var avsättning, till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år; om det var fängelse eller mistning av ämbete på viss tid, till straffarbete från och med sex månader till och med två år; och i andra fall till fängelse i högst sex månader eller böter.

16 §.

Den, som efter 1, 2, 3 eller 7 § gjort sig förfallen till straffarbete i minst sex månader, skall ock dömas till påföljd enligt 2 kap. 19 §.

19 KAP.

1 §.

Sätter man uppsåtligen eld å hus, byggnad, fartyg eller annat, där människor bo, eller vanligt eller veterligt är, att de eljest vistas, eller å något, varifrån elden till sådana boningar eller vistelserum lätteligen spridas kan; dömes, för mordbrand, till straffarbete från och med sex till och med tio år; dock må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, tiden för straffarbetet nedsättas till fyra år, samt, om ej någon å stället förevar och för fara blottställdes, till två år. Fick någon, som förevar, av branden svår kroppsskada; varde mordbrännaren dömd till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år. Fick den, som förevar, av branden döden; dömes mordbrännaren till straffarbete på livstid.

7 §.

Var som uppsåtligen sänker fartyg, däri folk är, eller det på grund, klippa eller annat sätter, så att skeppsbrott eller annan sjöskada sker;

dömes till straffarbete från och med sex till och med tio år. Får någon av den gärning svår kroppsskada; varde gärningsmannen dömd till straffarbete på livstid eller från och med åtta till och med tio år. Ljuter någon därav döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

11 §.

Var som uppsåtligen förstörer statens kanal- eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad, eller järnvägs- eller spårvägsanläggning, eller å desamma, därtill hörande byggnader, verk eller inrättningar, eller de för framfarten å järnväg eller spårväg använda vagnar eller andra fortskaffningsmedel gör sådan skada eller eljest vidtager sådana åtgärder, att fara eller olycka vid kanal-, järnvägs- eller spårvägsfartens begagnande eller allmänt farlig översvämning därav uppkomma kan; dömes till straffarbete från och med två till och med sex år. Kom därav ej olycka, och var sådan ej heller åsyftad; då må straffet nedsättas till straffarbete i sex månader, eller, om faran var ringa, till sådant arbete i två månader eller till fängelse eller böter, dock ej under etthundra riksdaler.

Fick annan svår kroppsskada eller död, och var den brottsliges handling av beskaffenhet, att han bort kunna inse, att dylik olycka därav var att befara; dömes gärningsmannen, i förra fallet, till straffarbete från och med sex till och med tio år eller på livstid, och, i senare fallet, till straffarbete på livstid. Var gärningen ej av sådan beskaffenhet, som nämnd är, men fick annan därav svår kroppsskada eller död, eller åstadkoms allmänt farlig översvämning; varde gärningsmannen dömd till straffarbete från och med fyra till och med åtta år.

23 §.

Den, som gjort sig förfallen till straff efter 1, 2, 4, 7, 8 eller 10 §, 17 § 1 mom. eller 18 §, skall ock dömas till påföljd enligt 2 kap. 19 §. Lag samma vare, om någon efter 3, 5, 6, 9 eller 21 § gjort sig skyldig till straffarbete i minst sex månader.

21 KAP.

8 §.

Varder, i något av de fall nu sagda äro, någon så våldförd, att han därav ljuter döden; dömes gärningsmannen till straffarbete på livstid.

2:o) **LAG****om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.**

Härigenom förordnas, att 16, 28, 33, 67 och 133 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 skola erhålla följande ändrade lydelse:

16 §.

Dödsstraff skall å fängelsegård verkställas genom halshuggning, där ej annorlunda är stadgat efter ty här nedan sägs. Förut gives den dömdes lämplig tid att sig till döden bereda. Innan han till avrättsplatsen utföres, skall domen där uppläsas. Vid avrättningen skola närvara fängelsets föreståndare, fängpredikant eller den, som berett fånge till döden, fängelse- eller provinsialläkare, landsfiskal eller magistratsledamot, av Konungens befallningshavande förordnad tjänsteman, som förer protokoll över vad därvid förekommer, samt andra personer, vilka Konungens befallningshavande tillkallar. Den kommun, inom vars område avrättningen sker, äge ock utse högst tolv personer att avrättningen övervara. Den avrättades kropp varde i stillhet å närmaste begravningsplats jordfäst.

Genom skjutning skall dödsstraff verkställas i de fall, vilka äro i denna lag särskilt anmärkta; och må jämväl i övrigt skjutning användas, där i fält eller i belägrad fästning eller under sjötåg tillfälle saknas att få straffet verkställt i den ordning, som för halshuggning är föreskriven.

Dödsstraff skall ej verkställas å kvinna, som havande är, utan uppskjutas till dess hon efter barnsörden tillfrisknat; ej heller å den, som för sjukdom ej kan sig till döden bereda, innan med honom bättre varder.

Vid verkställande av dödsstraff iakttages i övrigt vad därom i den militära bestraffningsförordningen stadgat är.

28 §.

Om avsättning och därmed förenad påföljd, som i 15 § är sagd, om mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, så ock om straff, vartill dömas skall, där den, som gjort sig skyldig till avsättning eller till mistning av ämbete eller tjänst på viss tid, ej är i besittning av det ämbete eller den tjänst, vari han sig förbrutit, gälle vad i allmän lag sägs.

Där påföljd enligt 2 kap. 19 § av den allmänna strafflagen stadgas i denna lag, skall den ådömas för alltid, om den dömd gjort sig skyldig till dödsstraff eller straffarbete på livstid, men i annat fall intill dess viss tid, minst ett och högst tio år, förflutit från det han efter utståndet straff blivit frigiven; och gälle i övrigt vad den allmänna strafflagen stadgar om förutsättning för påföljdens åläggande samt om förverkande av allmän befattning, som av den dömd innehaves.

33 §.

Är någon till dödsstraff förfallen; då skola i den bestraffning anses inbegripna böter eller frihetsstraff, vartill den till döden dömd jämväl kan hava gjort sig skyldig.

Ej skall dödsstraff ådömas den, som vid brottets begående icke fyllt aderton år, eller den, som därvid saknat förståndets fulla bruk på sätt i 5 kap. 6 § allmänna strafflagen sägs. I stället för dödsstraff skall i ty fall till straffarbete från och med sex till och med tio år dömas.

I övrigt skall vad i allmän lag finnes stadgat om delaktighet i brott, om sammanträffande av brott, om förening eller förändring av straff, om återfall i brott och om särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäva straffbarhet, lända till efterrättelse vid tillämpning av denna lag likväl med iakttagande av de ytterligare eller skiljaktiga stadganden, som däri förekomma; skolande vad i allmän lag finnes stadgat om tillgodoräkande av häktningstid äga motsvarande tillämpning i disciplinmål.

I fråga om skadestånd gälle ock allmän lag. Har krigsman, som under utövande av befäl å krigsmaktens fartyg är ansvarig för dess säkerhet, vid fartygets manövrering eller navigering begått förseelse, som i 130 § sägs, vare dock, där han ej varder dömd till svårare straff än disciplinstraff, icke skyldig att gälda skada eller kostnad, som genom förseelsen tillskyndats kronan eller annan.

67 §.

Dräper upprorsman den, som uppror stilla vill; dömes till straffarbete på livstid.

Varder upprorsman dräpen; ligge ogill.

133 §.

Beträdes krigsman med brott, som omförmäles i 8 kap. allmänna strafflagen; vare det, där ej för den gärning särskilt högre ansvar är i

denna lag utsatt, vid straffets bestämmande efter allmän lag såsom försvärande omständighet ansett; och må, där straffarbete antingen på livstid eller i tio år är utsatt såsom högsta straff för brottet, dömas i förra fallet till dödsstraff och i det senare till straffarbete på livstid.

Begär någon, som ej är krigsman, brott, som avses i 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 18, 19, 20 eller 21 § av 8 kap. allmänna strafflagen; straffes efter ty i nämnda lag är sagt; dock att i de fall, som i 4, 5 och 6 §§ omförmålas, till dödsstraff skall dömas, där ej omständigheterna äro mildrande. Förövas brottet av någon, som lyder under strafflagen för krigsmakten, vare det, vid straffets bestämmande, ansett såsom försvärande omständighet.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förefaft en med anledning av densamma av herr *Lindhagen* inom första kammaren väckt motion, nr 187, däri motionären hemställt, att riksdagen i anledning av propositionen ville uttala sig för livets okränkbarhet såsom grundval för en mänsklig samhällsordning samt i anslutning till denna uppfattning för sin del besluta dödsstraffets utplånande även ur strafflagens för krigsmakten krigsartiklar eller ock hos regeringen begära förslag till en revision av dessa artiklar i sådant syfte.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande lagförslag och den av motionären gjorda hemställan, får utskottet, i den mån ej redogörelse därför här nedan lämnas, hänvisa till propositionen och motionen jämte de vid propositionen fogade protokollsutdrag.

Frågan om dödsstraffets borttagande ur vår strafflagstiftning har sedan lång tid tillbaka varit föremål för överbägande. Redan under förarbetena till 1864 års strafflag sattes bibehållandet av denna straffart i fråga, och när nämnda strafflag förelåg till behandling vid 1862—63 års riksdag, beslöt bondeståndet för sin del, att dödsstraffet icke skulle upptagas i densamma.

Sedermera har frågan om dödsstraffets fullständiga borttagande ur den allmänna strafflagen upprepade gånger varit föremål för riksdagens prövning. Vid den sista ståndsriksdagen år 1866 väcktes inom bondeståndet motion om dödsstraffets suspenderande på tio år, för att man under tiden skulle vinna erfarenhet, om detsamma därefter kunde utan olägenhet avskaffas. Bondeståndet biföll enhälligt denna motion, varemot ridderskapet och adeln, präste- samt borgarestånden anslöto sig till lagutskottets

avstyrkande hemställan. Frågan kom åter före vid 1867 års riksdag genom en inom andra kammaren väckt motion, vilken, av lagutskottet avstyrkt, vann andra kammarens bifall, men föll i första kammaren med endast en rösts majoritet. År 1868 väcktes liknande motioner i båda kamrarna, och denna gång tillstyrktes de av lagutskottet, men avslogos av båda kamrarna. Därefter väcktes frågan ånyo på tal vid 1872 års riksdag genom en motion i andra kammaren, vilken motion, av lagutskottet avstyrkt, delade sina föregångares öden.

Frågan vilade nu till år 1893, då den återupptogs av tvenne motionärer, av vilka den ene föreslog dödsstraffets upphävande, under det att den andre önskade dess suspenderande och ersättande med livstids straffarbete under så lång tid, att erfarenhet kunde vinnas, huruvida rätts-säkerheten kunde tryggas utan att avrättningar ägde rum. Lagutskottet avstyrkte motionerna, vilka också av kamrarna avslogos.

Liknande motioner hava sedermera väckts vid 1901 och 1908 års riksdagar, men då på hemställan av lagutskottet avslagits.

Åren 1909 och 1912 återupptogs frågan genom motioner, vilka, avstyrkta av lagutskottet, avslogos av första kammaren, under det att andra kammaren antog skrivelseförslag i motionernas syfte. Slutligen har vid 1919 års lagtima riksdag första lagutskottet i utlåtande över en inom första kammaren väckt motion hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville, utan avvaktande av en allmän strafflagsreform, efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till borttagande av dödsstraffet såsom straffart i den allmänna strafflagen ävensom taga under övervägande, i vilken omfattning dödsstraffet måtte kunna borttagas jämväl ur strafflagen för krigsmakten, samt för riksdagen framlägga det förslag, som härav kunde föranledas. Denna hemställan bifölls av andra kammaren utan votering men avslogs medelst anlåtande av den förseglade sedeln av första kammaren med 46 röster mot 45.

Den 21 augusti 1919 uppdrogs åt för ändamålet särskilt tillkallade sakkunniga att utreda frågan om dödsstraffets avskaffande, och dessa hava i ett den 14 januari 1920 avgivet betänkande framlagt de förslag till ändringar i allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten, som ligga till grund för propositionen, enligt vilken dödsstraffet skall borttagas ur allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten, så vitt gäller dennas tillämpning i fredstid, men bibehållas i de s. k. krigsartiklarna.

Över de sakkunnigas förslag hava efter särskilda remisser utlåtanden avgivits av justitiekanslersämbetet, hovrätterna och fängvårdsstyrelsen. Av de hörda myndigheterna hava justitiekanslersämbetet och hovrätten över Skåne och Blekinge förklarat sig icke hava något att erinra mot de sakkunnigas betänkande och förslag. Även fängvårdsstyrelsen har i likhet med de sakkunniga ansett, att ifrågavarande, numera nästan endast till bokstaven i allmänna strafflagen kvarstående straffart kunde och därför också borde därur bortfalla.

*Utlåtanden
över för-
slagen.*

Däremot hava de föreliggande lagförslagens upphöjande till lag avstyrkts av såväl Svea som Göta hovrätt. Starka minoriteter inom nämnda hovrätter hava dock varit av skiljaktig mening och förklarat sig icke hava något att erinra emot förslagen.

Vid granskningen i lagrådet har en av dess ledamöter lämnat förslagen utan anmärkning, under det att de övriga tre ledamöterna väl funnit dödsstraffets bibehållande icke vara erforderligt för normala samhällsförhållanden, men uttalat betänkligheter mot att statsmakten skulle berövas möjligheten att under tider av svår inre oro tillämpa detta straff såsom ett yttersta skyddsmedel för den hotade rättsordningen. En av sistnämnda ledamöter har därjämte velat ifrågasätta, huruvida icke med hänsyn till faran för en under dylika tidsomständigheter starkt tilltagande allmän kriminalitet dödsstraffet borde bibehållas även för vissa andra brott än sådana av nyss antydd politisk karaktär, dock under förbehåll, att verkställighet av straffet icke komme att äga rum, där ej den brottsliga gärningen vore begången under ett tillstånd av försvagad rättssäkerhet.

Emot de av lagrådets flertal sålunda framhållna synpunkterna har föredragande departementschefen anfört bland annat följande:

»De yttranden, vilka sålunda angiva uppfattningen hos lagrådets flertal, utgå från förutsättningen av ett tillstånd, under vilket statsmaktens förmåga att hävda den lagliga ordningen äventyras genom egna samhällsmedlemmars angrepp. De antydningar, som lämnats om vad härmed avses, leda tanken till samhällsfientliga rörelser av betydande omfattning, vilkas art och syfte ådagalagts genom öppna våldshandlingar. Att i dylika lägen samhället kan stå inför tvånget att till sitt värn använda även medlet att taga de brottsligas liv, lär icke av någon strafflagstiftning kunna lämnas opåaktat. Under de förhållanden, som här avses, ställes våld mot våld, och med väpnad makt går samhället till försvar för sitt bestånd. Vår nuvarande strafflag erkänner uttryckligen statens rätt att i fall av uppror bruka allt det våld, som nöden kräver, och därmed ock att taga människo-

*Departement-
schefen.*

liv, om det visar sig nödvändigt för ordningens upprätthållande. Härutinnan åsyftas med de föreliggande förslagen icke någon förändring. Ej heller beröra förslagen dödsstraffets kvarstående i krigsartiklarna. Då under dylika förhållanden staten begagnar sin makt över den enskildes liv, hämtar detta sitt berättigande i samhällets ovillkorliga nödvärnsrätt. Men utanför dessa gränser lär den grund näppeligen kunna åberopas för en vidsträcktare tillämpning av dödsstraff för brott av nu avsedd art, om detta straff i övrigt avskaffats och staten därmed valt andra utvägar för bestraffande eller oskadliggörande av även de svåraste och farligaste förbrytare. Dödsstraffet skulle eljes erhålla en utpräglad karaktär av speciellt politiskt straff. För mig framstår en sådan lösning såsom den minst lyckliga. Under upprörda tider skulle en dylik lagstiftning helt visst ingalunda verka till samhällslugnets återställande utan fastmera vara ägnad att på ett måhända ödesdigert sätt skärpa motsättningarna. I stället för att med hänsyn till eventuella inrepolitiska strider behålla dödsstraffet i den allmänna strafflagen, synes lagstiftaren häri snarare böra se en anledning till att avskaffa detsamma för att förebygga dess tillämpning endast under dylika spända förhållanden.»

*Utskottets
yttrande.*

Frågan om dödsstraffets bibehållande eller avskaffande måste enligt utskottets mening i första hand bedömas med hänsyn till dess betydelse för rättsordningens upprätthållande. Befinnes vid ett grundligt övervägande dödsstraffet vara ett för denna uppgift oundgängligt hjälpmedel, nödgas man alltjämt bibehålla detsamma. Kunna däremot tillgängliga erfarenheter icke sägas giva ett bestämt utslag i denna riktning, eller tala de rent av övervägande till förmån för en annan uppfattning, synes det däremot böra avskaffas.

Såsom redan föredragande departementschefen framhållit, har icke någon av de över det föreliggande förslaget hörda myndigheterna ansett dödsstraffet kunna försvaras ur vare sig vedergällnings- eller individualpreventiv synpunkt. Däremot har bibehållandet av nämnda straff i straffsystemet från vissa håll ansetts erforderligt ur allmänpreventiv synpunkt, d. v. s. med hänsyn till den avskräckande verkan, det anses hava på andra.

Den erfarenhet, som vunnits från de länder, där dödsstraffet sedan längre eller kortare tid tillbaka antingen uttryckligen upphävts eller kommit ur bruk, giver dock, såsom de sakkunniga med stöd av statistiska uppgifter framhållit, intet som helst stöd för den meningen, att dödsstraffet ens ur nyssnämnda synpunkt skulle vara överlägset den straffform (livstidsfängelse), varmed det gemenligen ersatts.

Sålunda uppvisar Finland, där dödsstraffet icke tillämpats sedan 1826, under första årtiondet efter denna tidpunkt ett absolut årsmedeltal av 24 domar för uppsåtligt dödande men 50 år senare, för 1870-talet, ett årsmedeltal av endast 10 sådana domar. I Belgien tillämpades dödsstraffet sista gången år 1863, och antalet domar för mord har sedan dess icke stigit (promilletalet, som år 1861 var 0,006, var år 1910 endast 0,002). Detsamma är förhållandet i Danmark, där ingen avrättning ägt rum sedan 1892, och i Norge, där dödsstraffet avskaffades genom den nya strafflagen 1902. I Rumänien avskaffades dödsstraffet år 1864. Det absoluta talet för uppsåtligt dödande, som nyssnämnda år utgjorde 204, sjönk under 1880-talet till 188 för år och under 1890-talet till 183. I Italien avskaffades dödsstraffet genom strafflagen 1889. Under de närmaste 20 åren efter dess antagande sjönk promilletalet av de svåraste brotten mot kroppslig okränkbarhet successivt ned till ungefär hälften av 1880-talets medelsiffror.

Ej heller en jämförelse mellan å ena sidan de länder, som bibehållit och praktiserat dödsstraffet, och å andra sidan de länder, som avskaffat eller upphört att använda det, giver något stöd för påståendet om dödsstraffets överlägsenhet eller nödvändighet ur allmänpreventiv synpunkt. Siffrorna för de svåraste brotten äro ingalunda lägre inom den förra gruppen än inom den senare. Ej heller är proportionen mellan de brott, för vilka dödsstraff plägar ådömas, i förhållande till andra brott mindre i de länder, där dödsstraffet finnes, än i de länder, där det avskaffats. Sålunda utvisar exempelvis Spanien, *med* dödsstraff, för år 1904 proportionen 1: 40 mellan mord och tjuvnad, medan Norge, *utan* dödsstraff, för samma år utvisar proportionen 1: 2600.

Erfarenheten från de nu nämnda och övriga länder, där dödsstraffet avskaffats eller kommit ur tillämpning, giver sålunda icke stöd för förhållningen, att dess borttagande skulle vara till skada för rättssäkerheten. Under sådana förhållanden har utskottet icke tvekat att tillstyrka avskaffandet av en straffart, vars bibehållande i och för sig måste ur allmän humanitets synpunkt framstå såsom allt annat än önskvärt.

Härvidlag torde dock undantag i ett avseende böra göras. Såsom redan 1919 års lagutskott framhöll, möta starka betänkligheter mot att för närvarande upphäva dödsstraffet såvitt angår gärningar, som avses i strafflagen för krigsmakten och som begåtts under krigstid. Under dylika utomordentliga förhållanden torde dödsstraffet böra bibehållas. I likhet med såväl de sakkunniga som föredragande departementschefen anser ut-

skottet därför, att dödsstraffet alltjämt bör kvarstå i de s. k. krigsartiklarna. Huruvida och i vad mån en inskränkning av dödsstraffets tillämplighet i förevarande fall kan ske, torde dock vara förtjänt av en närmare undersökning.

Däremot kan utskottet icke dela den inom lagrådet uttalade meningen, att dödsstraffet bör bibehållas även i den allmänna strafflagen för att i tider av svår inre oro kunna tillgripas såsom ett yttersta skyddsmedel för den hotade rättsordningen. En sådan anordning skulle nämligen komma att förläna dödsstraffet en utpräglad karaktär av ett speciellt politiskt straff, vilket säkerligen just ur synpunkten av upprätthållande av aktningen för rättsordningen icke vore lyckligt.

Upphävandet av dödsstraffet skulle kunna tänkas förbundet med en omläggning av straffsatserna överhuvud för de svårare brotten. Så har emellertid icke skett i föreliggande förslag, utan har man där för att undvika rubbning i det bestående straffsystemet i de fall, där lagen hittills upptagit dödsstraff som alternativ till straffarbete på livstid, borttagit det första alternativet och sålunda stadgat straffarbete på livstid som absolut straff. Emot denna anordning har utskottet icke haft något att erinra.

På grund av vad sålunda anförts och då utskottet icke haft någon anmärkning att framställa mot avfattningen av de i propositionen framlagda lagförslagen, får utskottet hemställa,

- 1) att ifrågavarande proposition må av riksdagen bifallas; samt
- 2) att den i ämnet väckta motionen må anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt.

Stockholm den 3 maj 1921.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Reservationer:

1) av herr *Engberg* mot vissa delar av motiveringen;

2) av herr *P. A. Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

Frågan om dödsstraffets — — — ur allmän humanitetssynpunkt framstå såsom allt annat än önskvärt.

Härvidlag har dock undantag i ett avseende ansetts böra göras. Redan 1919 års lagutskott framhöll, att starka betänkligheter möta mot att för närvarande upphäva dödsstraffet såvitt angår gärningar, som avses i strafflagen för krigsmakten och som begåtts under krigstid. Såväl de sakkunniga som föredragande departementschefen ha också nu föreslagit, att dödsstraffet alltjämt bör bibehållas i de s. k. krigsartiklarna. Utskottet förstår väl, att de utomordentliga förhållandena under krig anses kunna motivera ett dylikt undantag. Emellertid synes det utskottet önskvärt, att en närmare undersökning kommer till stånd för utrönande av möjligheten av att avlägsna bestämmelserna om dödsstraff även ur krigsartiklarna. En dylik undersökning kunde lämpligen anförtros åt de sakkunniga, som för närvarande äro sysselsatta med frågan om krigsdomstolarnas avskaffande.

Utskottet kan icke dela den inom lagrådet uttalade meningen, att dödsstraffet bör bibehållas även i den allmänna strafflagen för att i tider av svår inre oro — — — icke vore lyckligt.

Upphävandet av dödsstraffet — — — icke haft något att erinra.

På grund av — — — — under 1) hemställt;

3) av herr *J. T. Larsson*, som anført:

Enligt utskottets mening måste frågan om dödsstraffets bibehållande eller avskaffande i första hand bedömas med hänsyn till dess betydelse för rättsordningens upprätthållande. Genom detta uttalande, varmed utskottet å sid. 14 inleder sitt eget yttrande över det föreliggande förslaget, har utskottet helt anslutit sig till den tankegång, som uppbär såväl de sakkunnigas betänkande som flertalet av de i ärendet hörda myndigheternas och även de föredragande departementschefernas yttranden. Problemet har blivit bedömt huvudsakligen eller nästan uteslutande med hänsyn till vad man ansett statsnyttan kräva. Däremot synes föga om ens någon uppmärksamhet hava ägnats åt den ur principiell synpunkt lika viktiga frågan om dödsstraffets berättigande i och för sig. Denna så att säga moraliska sida

av problemet har endast en av de i ärendet hörda myndigheterna, nämligen fängvårdsstyrelsen, med lätt hand vidrört. I sitt utlåtande, vilket, såsom naturligt är, präglats mera av allmänt mänskliga än av kriminalistiska synpunkter, har fängvårdsstyrelsen betecknat dödsstraffet såsom i sig innebärande den högsta grad av brutalitet. Detta omdöme, sammanställt med vad samma styrelse haft att säga om den till minskande av respekten för andras liv ledande inverkan, som »vetskapen om samhällets blodiga våldshand» kan utöva på just dem, för vilka drifterna till råa dåd icke ligga fjärran, synes mig vittna om, att fängvårdsstyrelsen icke kan stå främmande för en viss tvekan, huruvida statens »makt att utöva dråp under namn av straff» — såsom J. G. Richert uttryckt sig i sin av de sakkunniga citerade »sista bekännelse» i fråga om dödsstraff — må kunna ur moralisk synpunkt finnas berättigad. Då jag i det hänseendet hyser icke någon tvekan utan en bestämd övertygelse om dödsstraffets förkastlighet, har jag icke kunnat ansluta mig till den för utskottet grundläggande uppfattningen av problemställningen i fråga om dödsstraffets bibehållande eller avskaffande.

Om än den nu angivna principiella skiljaktigheten mellan min uppfattning och den, från vilken utskottsmajoriteten utgått, icke praktiskt taget har någon vidare betydelse för ställningstagandet till Kungl. Maj:ts proposition, då jag är ense med utskottets majoritet i dess hemställan under punkt 1 om bifall till samma proposition, måste nämnda skiljaktighet följderiktigt föra mig till annat slut än det, vartill utskottet kommit i fråga om dödsstraffets bibehållande i de s. k. krigsartiklarna. I sitt anförande till statsrådsprotokollet den 4 februari 1921 yttrar föredragande departementschefen, att då staten under de förhållanden, vilka avses i krigsartiklarna, begagnar sin makt över den enskildes liv, hämtar detta sitt berättigande i samhällets ovillkorliga nödvärnsrätt; och i anslutning härtill anser utskottet, att dödsstraffet alltjämt bör bibehållas i krigsartiklarna. Huruvida härmed menas, att denna fråga skall med dessa uttalanden anses vara definitivt avförd från dagordningen, är visserligen icke utsagt. En passus i utskottets motivering häntyder dock på, att det fortfarande skulle få bli en öppen fråga, huruvida icke även krigsartiklarna skulle kunna i detta stycke undergå någon liten modifikation. Hitintills har man emellertid omsorgsfullt undvikit att på allvar undersöka, om verkligen samhällets ovillkorliga nödvärnsrätt med nödvändighet kräver bibehållandet av dödsstraff i krigsartiklarna. För departementschefen och utskottet synes här föreligga ett axiom, som ej tarvar bevis. De sakkunniga hava emellertid, sid. 37 i betänkandet, motiverat sin uppfattning om det otillräckliga i att för när-

varande upphäva dödsstraffet, såvitt angår gärningar, vilka falla inom krigslagen och som begåtts under krigstid, med en viss tvekan, huruvida det ordinarie straffsystemet vore fullt tillämpligt och effektivt under krigstid, således med en rent praktisk synpunkt, vilken naturligtvis kan och därför också bör göras till föremål för utredning. I överensstämmelse med min principiella uppfattning om dödstraffets förkastlighet har jag också ansett, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition borde åtföljas av ett initiativ till dödsstraffets utplånande även ur krigsartiklarna eller åtminstone till att, om dess fullständiga utplånande skulle med ovedersägliga skäl visas vara för närvarande omöjligt, de fall, för vilka dödsstraff tills vidare finnas med nödvändighet bära bibehållas, bliva begränsade till det minsta möjliga.

Jag har därför yrkat, att utskottet måtte hemställa under punkt

2) att riksdagen i anledning av den i ämnet väckta motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning för riksdagen framlägga förslag till dödsstraffets avskaffande såsom straffart även såvitt angår gärningar, som avses i de uti strafflagen för krigsmakten ingående krigsartiklarna, eller, om detta skulle befinnas omöjligt, förslag till sådan ändring av krigsartiklarna, att stadgandet av dödsstraff i görligaste måtto inskränkes.

4) av herr *Hederstierna*, som med instämmande av herr *Thore* anført:

Att staten har rätt att taga en medborgares liv, om detta är nödvändigt för rättsordningens upprätthållande, finner jag vara uppenbart. Frågan gäller därför, enligt min mening, huruvida en sådan nödvändighet i vårt nuvarande samhälle föreligger eller icke. Till bevis för att denna nödvändighet icke förefinnes åberopas ständigt av dödsstraffets motståndare en jämförande statistik å svåra brott i sådana länder, där detta straff är avskaffat och där det ännu kvarstår i lagarna. För min del kan jag icke tillmäta denna statistik ett sådant avgörande vitsord. Det är så många andra faktorer, som här kunna verka i den ena eller andra riktningen och som göra, att statistiken icke förtjänar den beviskraft uti förevarande avseende, som man vill tillägga densamma. För mig står det i stället klart, att möjligheten av tillämpningen utav ett i lagen förefintligt dödsstraff måste i vida högre grad verka avskräckande och återhållande på mången, som är frestad att begå mord, än ett livstidsstraff, varifrån han

vet, att han efter ett antal år blir benådad. Det är ju möjligt, att den tid kommer, då alla kunna ena sig om att en sådan mildring i sederna inträtt, att detta straff kan undvaras, men för visso kan icke vår tid uppvisa en sådan sedernas förbättring. När jag avstyrker dödsstraffets borttagande ur lagen, gör jag det alldeles särskilt med tanke på alla dem, som under utförande av dem åliggande plikter vare sig i det allmännas eller i enskildas tjänst försättas i situationer, där staten icke kan skydda dem på annat sätt än genom ett kraftigt straffhot. Det är enligt min mening statens oavvisliga skyldighet att så mycket den kan skydda den oförvitlige medborgarens liv.

På grund härav hemställer jag,

1:o) att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

2:o) att herr Lindhagens förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

5) av herrar *Rogberg* och greve *Spens*, vilka anfört:

Med anledning av de vid 1909 och 1912 års riksdagar väckta motionerna om dödsstraffets avskaffande uttalade lagutskottet väl den förhoppningen, att med hänsyn till de grövsta förbrytelseernas fortfarande avtagande dödsstraffets användning skulle allt mera inskränkas, men utskottet ansåg i övrigt, att då staten hade rätt till offer av människoliv till skydd mot yttre fiender, så borde staten hava samma rätt till skydd emot angrepp å den inre rättsordningen. Dödsstraffet var, enligt utskottets mening, fortfarande behöfligt såsom ett sista medel att upprätthålla rättens och statens auktoritet, och dess befintlighet i svensk rätt uppbars av ett allmänt medvetande, som understundom kunde påkalla dess tillämpning.

Nu har Kungl. Maj:t uttalat den uppfattningen, att på strafflagens område utom i vad anginge de s. k. krigsartiklarna i strafflagen för krigsmakten samhället icke längre behöver dödsstraffet till sitt skydd, ävensom ansett att denna uppfattning stödes av det allmänna tänkesättet hos folket, och utskottet har denna gång anslutit sig till Kungl. Maj:ts åsikt om obehöfligheten av sagda straff.

Att staten för framtiden skulle kunna avvara dödsstraffet inom samtliga områden för det uppsåtliga dödandet synes oss dock mer än tvivelaktigt. Staten synes icke nu böra avhända sig det yttersta medlet mot

kallblodiga mördare, exempelvis utlänningar med förakt för människoliv, vilka av våra lagars mildhet kunna hitlockas och ej väja för rånmord.

Den allmänna opinionen har visserligen icke med någon avgörande styrka uttalat sig för bibehållande av dödsstraffet, men å andra sidan har icke heller avhörts någon allmän önskan om borttagande av samma straff, t. ex. vid det tillfälle, då det senast verkställdes. I det stora hela taget torde allmänheten, ligkiltig för teorier, vara tillfreds med den gällande lagstiftningen, och uppfattningen hos flertalet inom rikets två största övrrätter synes även tala för ett uppskov med den nu föreslagna lagändringen.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,

1:o) att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;

2:o) att herr Lindhagens förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.